

TO JEST FRAGMENT KSIĄŻKI
WYDANEJ NAKŁADEM

AGENCJI WYDAWNICZEJ

Z CAŁĄ NASZĄ OFERTĄ WYDAWNICZĄ MOŻNA
ZAPOZNAĆ SIĘ NA STRONIE:

agencjawydaawniczapdn.pl

.....

..... OPOWIADAMY O HISTORII MIEJSC, RZECZY I LUDZI

..... DOKUMENTUJEMY, BY OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA

..... NASZE KSIĄŻKI DAJĄ WIEDZĘ I REFLEKSJĘ

agencjaPDN
wydaawnicza

Robert Romuald Kufel

Cmentarze wyznaniowe do 1945 roku w granicach województwa lubuskiego

Tom XIV
Powiat żarski
Gmina Żary

Agencja Wydawnicza „PDN”
Zielona Góra 2021

Recenzent
ks. prof. dr hab. Józef Swastek

Tłumaczenie
Katarzyna Trychoń-Cieślak

Projekt okładki
SUNODIA Aleksandra Adamczyk
sunodia.dtp@gmail.com

Fotografie i tekst
ks. Robert R. Kufel

Skład
Krzysztof Garbacz

© Copyright by Robert Romuald Kufel 2021

Wydanie I
ISBN 978-83-960329-0-4

Wydawca
Agencja Wydawnicza „PDN”
Zielona Góra
kontakt@agencjawydawniczapdn.pl
www.agencjawydawniczapdn.pl

Druk i oprawa
TOTEM.COM.PL
Inowrocław

Zdjęcia na okładce
Rzeźba anioła na cmentarzu miejskim II w Żarach (przód)
i wejście na cmentarz przykościelny w Biedrzychowicach Dolnych (tył)

Podczas przygotowywania publikacji skorzystano z kart cmentarzy przechowywanych w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Zielonej Górze. Autorzy: R. Awzan, M. Drozdek, S. Kałagate, E. Lukas, K. Mielczarek, A. Skowron

Wstęp

Czy kamienie mówią? Tak, czasem nawet „krzyczą w kamiennym języku”, szczególnie te na starych cmentarzach i proszą ludzi choćby o chwilę uwagi. Często są już jedynymi widocznymi pamiątkami po dawnych mieszkańcach wsi i miast, których miejsce zakrył czas. Umieszczone na nich daty, imiona i zawody, które ludzie wykonywali za życia, ukazują ich codzienne zajęcia, tworząc swoistą kronikę dziejów. Kolejny tom wpisuje się do kamiennej kroniki dawnych cmentarzy wyznaniowych do 1945 roku rozsianych na terenie obecnego województwa lubuskiego.

Tom XIV został poświęcony cmentarzom, które do zakończenia drugiej wojny światowej funkcjonowały w obrębie obecnego powiatu żarskiego na terenie miasta i gminy Żary.

Jak w poprzednich tomach, tak i w tej publikacji uwzględniono tylko te miejsca pochówków, po których do dziś pozostały choćby fragmenty np.: krzyże, mogiły, nagrobki, grobowce, pomniki, ogrodzenia. Pominięto cmentarze całkowicie zniszczone, po których poza drzewostanem i krzewami, nie zachowały się żadne ślady materialne. Nie uwzględniono także cmentarzy, które po 1945 roku przekształcono np. na parki, boiska sportowe, place zabaw, czy szkoły leśne.

W omawianym tomie wyszczególniono 35 cmentarzy, w większości wiejskich, które po drugiej wojnie światowej zamknięto, zniszczono i zdewastowano. Szesnaście z nich znajdowało się na terenie przykościelnym w następujących miejscowościach: Biedrzychowice Dolne, Bieniów, Bogumiłów, Drożków, Kunice, Lubanice, Lubomyśl, Miłowice, Mirostowice Dolne, Mirostowice Górne, Olbrachtów, Sieniawa Żarska, Zatorze, Złotnik, Żary (kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego) i Żary (kościół pw. św. Piotra i Pawła). Tylko dwanaście cmentarzy, położonych w Bieniowie, Grabiku, Kunicach, Lubanicach, Lubomyślu, Marszowie, Mirostowicach Dolnych, Mirostowicach Górnych, Olbrachtowie, Sieniawie Żarskiej Złotniku i Żarach, obecnie służy mieszkańcom tych wsi. Na omawianym terenie funkcjonował cmentarz rodowy w Kunicach.

Kamienie cmentarne są świadkami naszej historii. Gdyby mogły przemówić ludzkim głosem, powiedziałyby wiele o tych, których groby skrywają. Kamienie są „łakome” towarzystwa ludzi. Czekają cicho i spokojnie na regionalistów, historyków, turystów, spacerowiczów i wędrowców, aby opowiedzieć im swoje dzieje, a znając ich umiejętność radzenia sobie z upływem czasu, za kilka wieków będą opowiadać o nas i naszym życiu.

Vorwort

Können Grabsteine reden? Ja, manchmal – besonders auf alten Friedhöfen – „schreien“ sie sogar und bitten uns um einen Moment Aufmerksamkeit. Manchmal sind sie die einzige sichtbare Erinnerung an die ehemaligen Bewohner von Dörfern und Städten, deren Platz die Zeit verdeckt hat. Die Daten, Namen und Berufe, die sie in ihrem Leben ausübten, erzählen von ihren alltäglichen Aktivitäten und schaffen eine Art Chronik der Geschichte. Dieser Band ist ein weiterer Eintrag in die Chronik der ehemaligen konfessionellen Friedhöfe bis 1945, die in der heutigen Wojewodschaft Lubuskie verstreut sind.

Band XIV ist den Friedhöfen gewidmet, die bis zum Ende des Zweiten Weltkrieges im gegenwärtigen Kreis Żary (Sorau), in der Stadt selbst und in der Gemeinde Żary (Sorau) funktionierten.

Wie in den früheren Bänden sind auch in dieser Publikation nur diese Ruhestätten berücksichtigt, von denen wenigstens Fragmente wie z.B. Kreuze, Gräber, Grüfte, Grabsteine, Grabmäler oder Zäune bis heute erhalten sind. Dagegen Informationen über vollständig zerstörte Friedhöfe, von denen außer Bäumen und Sträuchern keine materiellen Spuren vorhanden sind, wie auch Friedhöfe, die nach 1945 zu Parks, Spielplätzen oder Baumschulen umgewandelt worden sind, sind hier nicht zu finden.

Dieser Band umfasst 35 Friedhöfe. Es sind größtenteils ländliche Friedhöfe, die nach dem Zweiten Weltkrieg geschlossen und zerstört wurden. Sechzehn davon befanden sich bei den Kirchen. Es geht um die Kirchhöfe in folgenden Orten: Biedrzychowice Dolne (Friedersdorf), Bieniów (Benau), Bogumiłów (Reichenau), Drożków (Droskau), Kunice (Kunzendorf), Lubanice (Laubnitz), Lubomyśl (Waltersdorf), Miłowice (Mildenau), Mirostowice Dolne (Nieder Ullersdorf), Mirostowice Górne (Ober Ullersdorf), Olbrachtów (Albrechtsdorf), Sieniawa Żarska (Schönwalde), Zatorze (Seifersdorf), Złotnik (Reinwalde), Żary (Sorau) an der Kirche zum Heiligsten Herzen Jesu und Żary (Sorau) an der Kirche St. Peter und Paul. Nur zwölf Friedhöfe, nämlich in Bieniów (Benau), Grabik (Grabig), Kunice (Kunzendorf), Lubanice (Laubnitz), Lubomyśl (Waltersdorf), Marszów (Marsdorf), Mirostowice Dolne (Nieder Ullersdorf), Mirostowice Górne (Ober Ullersdorf), Olbrachtów (Albrechtsdorf), Sieniawa Żarska (Schönwalde), Złotnik (Reinwalde) und Żary (Sorau) dienen den Bewohnern dieser Dörfer bis heute. Auf dem besprochenen Gebiet funktionierte ein Ahnenfriedhof in Kunice (Kunzendorf).

Die Grabsteine auf diesen Friedhöfen sind Zeugen unserer Geschichte. Wenn sie mit menschlicher Stimme reden könnten, würden sie wohl vieles über die in den Gräbern ruhenden Menschen erzählen. Die Steine sind nach Gesellschaft der Menschen „gierig“. Nun warten sie ruhig und geduldig auf Regionalisten, Historiker, Touristen, Spaziergänger und Wanderer, um ihnen ihre Geschichte zu erzählen. Da die Steine wie bekannt ganze Jahrhunderte überdauern können, werden sie sicher einmal auch von uns und unserem Leben erzählen.

Biedrzychowice Dolne (*Friedersdorf*)

Cmentarz przykościelny

Nieznana jest data wybudowania kościoła filialnego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Do 1594 roku świątynia należała do parafii w Bieniowie, po czym była kościołem parafialnym. W 1599 roku Hans von Gablentz ufundował ołtarz. W XVII wieku dobudowano kruchtę od południa i zakrystię od północy. Pod absydą zbudowano kryptę. W 1945 roku kościół uległ spaleniowi. W latach 1975-1978 przeprowadzono jego odbudowę. Wokół kościoła funkcjonował cmentarz w obrębie kamiennego muru. Obecnie po lewej stronie od wejścia, obok neogotyckiej kaplicy grobowej z XIX wieku, złożono kilkanaście ocalałych nagrobków.

Kirchhof

Das Baudatum der Filialkirche zur Erhöhung des Heiligen Kreuzes ist unbekannt. Bis 1594 gehörte die Kirche zu der Pfarrei in Bieniów (Benau), danach war sie eine Pfarrkirche. 1599 hatte Hans von Gablentz den Altar gestiftet. Im 17. Jh. wurde von Süden die Vorhalle und von Norden die Sakristei angebaut. Unter der Apsis wurde eine Krypta gebaut. 1945 brannte die Kirche nieder. Erst in den Jahren 1975-1978 wurde sie wieder aufgebaut. Rund um die Kirche innerhalb der Steinmauer befand sich ein Kirchhof. Derzeit sind mehrere erhaltene Grabsteine auf eine gemeinsame Stelle auf der linken Seite des Eingangs neben der neugotischen Grabkapelle aus dem 19. Jh. gebracht worden.

Bieniów (*Benau*)

Cmentarz przykościelny

Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny pochodzi z XIII wieku. Zbudowano go z kamieni narzutowych. W XIV wieku powstało nowe sklepienie, po czym odnowioną świątynię poświęcił Johannes Bele. W czasie reformacji parafianie przeszli na luteranizm. W 1563 roku dobudowano wieżę. Zachował się ołtarz z początku XIX wieku, drewniana empora i prospekt organowy. Od prezbiterium na zewnątrz znajduje się kilka płyt epitafijnych. Wokół kościoła funkcjonował cmentarz, który z czasem rozplantowano. Poniżej w skarpie zachowało się kilka XIX-wiecznych rodzinnych grobów z częściowo czytelnymi tablicami. Część nagrobków przeniesiono na miejsce pamięci obok wejścia na teren kościelny. Byłych mieszkańców upamiętnia tablica obok miejsca pamięci.

Kirchhof

Die aus dem 13. Jh. stammende Pfarrkirche zur Unbefleckten Empfängnis der Jungfrau Maria ist ein Findlingsbau. Im 14. Jh. entstand ihr neues Gewölbe und die renovierte Kirche wurde von Johannes Bele geweiht. Während der Reformation waren die Gemeindemitglieder zum Luthertum übergetreten. 1563 wurde der Turm aufgebaut. Erhalten blieben der Altar aus dem frühen 19. Jh., die Holzempore und Orgelprospekt. Draußen auf der Seite des Presbyteriums befinden sich einige Epitaphplatten. Rund um die Kirche gab es einen Kirchhof, der im Laufe der Zeit planiert wurde. Unten in einer Böschung sind einige Familiengräber aus dem 19. Jh. mit teilweise ablesbaren Grabtafeln erhalten. Ein Teil der Grabsteine wurde an die Gedenkstätte neben dem Eingang zum Kirchhofsgelände gebracht. Die Tafel neben der Gedenkstätte erinnert an die ehemaligen hiesigen Bewohner.

Bogumiłów (*Reichenau*)

Cmentarz przykościelny

Kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny jest kamienno-ceglaną budowlą jednonawową z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Od północy przylega zakrystia, a od południa dwa przedsionki. W latach 1538-1668 kościół należał do protestantów. Od lat siedemdziesiątych XVII wieku do II wojny światowej nosił wezwanie Trzech Króli. Świątynię otacza kamienny mur, wyznaczający granicę dawnego cmentarza, na którym zachowało się kilka nagrobków.

Kirchhof

Die Pfarrkirche zur Unbefleckten Empfängnis der Jungfrau Maria ist ein einschiffiges Bauwerk aus Stein und Ziegelstein mit einem dreiseitig geschlossenen Presbyterium. Von Norden grenzt an die Kirche die Sakristei, dagegen von Süden zwei Vorhallen. In den Jahren 1538-1668 gehörte die Kirche den Protestanten. Seit den siebziger Jahren des 17. Jh. bis zum Zweiten Weltkrieg war sie den Heiligen Drei Königen geweiht. Die Steinmauer rund um die Kirche kennzeichnet die Grenzen des ehemaligen Kirchhofs, auf dem einige Grabsteine erhalten blieben.

Kunice (*Kunzendorf*) - dzisiejsza dzielnica Żar (Heutzutage einer der Stadtteile von Sorau)

Cmentarz rodowy

Malowniczo położone w lesie za willą, przy dzisiejszej ulicy Westerplatte, mauzoleum przypisywane rodzinie właściciela elektrowni „Lohser”. Zbudowane w stylu klasycystycznym. Po II wojnie światowej otwarte i sprofanowane. W komorze grobowej nie ma śladu po pochówkach. Mimo upływu czasu mauzoleum prezentuje się dość dobrze. Należałoby je odnowić i zabezpieczyć przed dalszą dewastacją.

Ahnenfriedhof

Ein der Familie des Besitzers des Kraftwerks „Lohser” zugeschriebenes Mausoleum, im klassizistischen Stil gebaut, malerisch im Wald hinter einer Villa in der heutigen Westerplatte-Straße gelegen. Nach dem Zweiten Weltkrieg eröffnet und geschändet. In der Grabkammer sind keine Spuren von Bestattungen zu sehen. Trotz des Zeitablaufs sieht das Mausoleum recht gut aus. Es sollte jedoch erneuert und gegen weitere Verwüstungen gesichert werden.

Marszów (*Marsdorf*)

Cmentarz wiejski

Ewangelicki cmentarz z II połowy XIX wieku, położony po prawej stronie drogi prowadzącej do Olszyna. Założony na planie prostokąta o powierzchni ok. 0,70 ha. Po wysiedleniu Niemców w 1945 roku opuszczony i zdewastowany. Część jego terenu przeznaczono na pochówki miejscowej ludności. W części niemieckiej zachowało się wiele wyczuwalnych mogił. Po lewej stronie od bramy wjazdowej są przyścienne groby rodzinne bez tablic. Na cmentarzu można znaleźć kilka czytelnych płyt nagrobnych.

Ländlicher Friedhof

Evang. Friedhof aus der zweiten Hälfte des 19. Jh., auf der rechten Seite der nach Olszyniec (Wellersdorf) führenden Landstraße gelegen. Auf einem rechteckigen Grundriss angelegt, ca. 0,70 ha groß. Nach der Vertreibung der Deutschen im Jahre 1945 verlassen und devastiert. Ein Teil seines Geländes ist für Bestattungen der lokalen Bevölkerung bestimmt worden. Im deutschen Teil blieben mehrere wahrnehmbare Gräber erhalten. Auf der Linken Seite des Einfahrtstores gibt es Familienwandgräber ohne Tafeln. Auf dem Friedhof kann man noch einige ablesbare Grabplatten finden.

Mirostowice Dolne (*Nieder Ullersdorf*)

Cmentarz wiejski

Ewangelicki cmentarz z XIX wieku, położony na terenie miejscowości po lewej stronie drogi do Żar. Założony na planie prostokąta o powierzchni ok. 1,00 ha. Otoczony murem ceglanym. Po II wojnie światowej przekształcony na potrzeby miejscowej społeczności katolickiej. Zachowała się piękna kaplica z cegieł, kilka rodzinnych grobów przyściennych bez tablic oraz nagrobek rodziny Herkner. Część niemiecką cmentarza porastają krzewy i bluszcze.

Ländlicher Friedhof

Evangelischer Friedhof aus dem 19. Jh., in dem Dorf auf der linken Seite der nach Żary (Sorau) führenden Landstraße gelegen. Auf einem rechteckigen Grundriss angelegt, ca. 1,00 ha groß, von einer Ziegelsteinmauer umgeben. Nach dem Zweiten Weltkrieg für die Bedürfnisse der lokalen katholischen Gemeinde umgestaltet. Erhalten sind eine schöne, aus Backstein erbaute Kapelle, einige Familienwandgräber ohne Tafeln und ein Grabstein der Familie Herkner. Der deutsche Teil des Friedhofs ist mit Sträuchern und Efeu bewachsen.

Zatorze (Seifersdorf) - dzisiejsza dzielnica Żar

(Heutzutage einer der Stadtteile von Sorau)

Cmentarz przykościelny

Cmentarz ewangelicki z II połowy XIX wieku przy ul. Św. Brata Alberta, założony na planie prostokąta o powierzchni ok. 0,45 ha. Po II wojnie światowej opuszczony, a z czasem całkowicie rozplantowany. Na terenie cmentarnym znajduje się kościół ewangelicki Aniołów Bożych. Kamień węgielny położono 4 kwietnia 1877 roku. Świątynia została poświęcona 1 października 1877 roku.

Kirchhof

Evangelischer Friedhof aus der zweiten Hälfte des 19. Jh., an der St. Bruder-Albert-Straße (ul. Św. Brata Alberta). Auf einem rechteckigen Grundriss angelegt, ca. 0,45 ha groß. Nach dem Zweiten Weltkrieg verlassen und im Laufe der Zeit vollständig planiert. Auf dem Friedhofsgelände befindet sich die evangelische Kirche der Engel Gottes. Der Grundstein wurde am 4. April 1877 gesetzt und am 1. Oktober 1877 wurde die Kirche geweiht.

Żary (Sorau)

Cmentarz przy kościele pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa został zbudowany na miejscu późnoromańskiej świątyni. Około 1280 roku dostawiono czworoboczną wieżę. W 1308 roku ukończono budowę gotyckiego, ceglanego prezbiterium. Przy północnej ścianie zbudowano kaplicę, zakrystię i przedsionek. W 1401 roku przystąpiono do wznoszenia nawy głównej, którą ukończono w 1430 roku. W XV wieku powiększono kościół o kaplicę św. Barbary. W XVI wieku zbudowano kolejny przedsionek. W 1524 roku świątynię przejęli protestanci, która znajdowała się w ich rękach do 1945 roku. W latach 1670-1672 dobudowano kaplicę grobową Promnitzów. W czasie II wojny światowej kościół został w znacznym stopniu zniszczony, a jego odbudowa została ukończona dopiero w 1984 roku. Na zewnętrznych ścianach zachowały się słabo czytelne epitafia. Po prawej stronie w kruchcie znajduje się czternastowieczna płyta epitafijna nieznanego duchownego. Po cmentarzu przykościelnym nie ma śladu.

Kirchhof des Heiligen Herzens Jesu

Die Kirche des Heiligen Herzens Jesu wurde an Stelle einer früheren spätromanischen Kirche erbaut. Gegen 1280 wurde ein vierseitiger Turm errichtet. 1308 wurde der Bau des gotischen Backstein-Presbyteriums abgeschlossen. An der Nordwand wurden die Kapelle, die Sakristei und eine Vorhalle gebaut. 1401 begann der Bau des Hauptschiffs, das 1430 fertig war. Im 15. Jh. wurde die Kirche um die St. Barbara-Kapelle erweitert. Im 16. Jh. wurde eine weitere Vorhalle gebaut. 1524 übernahmen die Kirche Protestanten und in ihren Händen blieb sie bis 1945. In den Jahren 1670-1672 wurde die Grabkapelle von Promnitz hinzugebaut. Während des Zweiten Weltkriegs war die Kirche weitgehend zerstört und deren Wiederaufbau endete erst 1984. An ihren Außenwänden blieben kaum ablesbare Epitaphien erhalten. Auf der rechten Seite der Vorhalle befindet sich eine Epitaphplatte für einen unbekannten Geistlichen aus dem 14. Jh. Vom Kirchhof ist keine Spur mehr zu sehen.

Fot. Krzysztof Garbacz

Fot. Krzysztof Garbacz

Żary (Sorau)

Cmentarz przy kościele pw. św. Piotra i Pawła

Kościół filialny pw. św. Piotra i Pawła powstał w XIII wieku z inicjatywy rodu Dewinów, właścicieli miasta. Na przełomie XV i XVI wieku świątynię przebudowano. W 1701 roku kościół gruntownie odnowiono dzięki inicjatywie Balthasara Erdmanna i jego żony Aemilii Agnes von Promnitz. W otoczeniu kościoła funkcjonował cmentarz. Według tradycji na tym cmentarzu spoczął Ulrich von Dewin, pierwszy historyczny właściciel Żar. Cmentarz został zniszczony w latach 50-tych XX wieku. Przy romańsko-gotyckiej świątyni zachowały się fragmenty przyściennych grobów rodzinnych bez tablic.

Kirchhof an der Kirche St. Peter und Paul

Die Filialkirche St. Peter und Paul entstand 13. Jh. auf Initiative des Geschlechts Dewin, denn Devins waren damals Besitzer dieser Stadt. Um die Wende des 15. zum 16. Jh. wurde die Kirche umgebaut. 1701 wurde sie dank der Initiative Balthasar Erdmanns und seiner Gattin Aemilie Agnes von Promnitz gründlich renoviert. In der Umgebung der Kirche gab es einen Kirchhof. Gemäß der Tradition sei Ulrich von Dewin, der erste historische Eigentümer von Sorau, auf diesem Kirchhof beigesetzt worden. In den 50er Jahren des 20. Jh. wurde der Kirchhof zerstört. An der romanisch-gotischen Kirche sind Fragmente von Familienwandgräbern, jedoch ohne Tafeln, erhalten geblieben.

Żary (Sorau)

Cmentarz miejski II obecnie komunalny

Cmentarz ewangelicki z początku XX wieku, położony w południowo-wschodniej części miasta. Rozplanowany na rzucie prostokąta o powierzchni ok. 1,00 ha. Po wysiedleniu Niemców w 1945 roku część jego terenu przeznaczono na pochówki miejscowej ludności. Zachowała się kaplica przedpogrzebowa oraz dawne elementy nagrobków powtórnie wykorzystane do współczesnych pochówków.

Stadtfriedhof II, derzeit Kommunalfriedhof

Evangelerischer Friedhof aus dem frühen 20. Jh., im südöstlichen Teil der Stadt gelegen. Auf einem rechteckigen Grundriss angelegt, ca. 1,00 ha groß. Nach der Vertreibung der Deutschen im Jahre 1945 war ein Teil des Friedhofsgeländes für Bestattungen der lokalen Bevölkerung bestimmt. Erhalten blieben die Friedhofskapelle und alte Grabsteinelemente, die für neue Bestattungen wieder verwendet wurden.

Spis treści

Wstęp	5
Biedrzychowice Dolne (<i>Friedersdorf</i>)	9
Bieniów (<i>Benau</i>)	15
Bogumiłów (<i>Reichenau</i>)	33
Dąbrowiec (<i>Königsdubrau</i>)	45
Drozdów (<i>Ziebern</i>)	47
Drożków (<i>Droskau</i>)	50
Grabik (<i>Grabig</i>)	56
Janików (<i>Jenkendorf</i>)	60
Kadłubia (<i>Goldbach</i>)	63
Kunice (<i>Kunzendorf</i>)	70
Lubanie (<i>Laubnitz</i>)	98
Lubomyśl (<i>Waltersdorf</i>)	115
Marszów (<i>Marsdorf</i>)	122
Miłowice (<i>Mildenau</i>)	128
Mirostowice Dolne (<i>Nieder Ullersdorf</i>)	129
Mirostowice Górne (<i>Ober Ullersdorf</i>)	145
Olbrachtów (<i>Albrechtsdorf</i>)	152
Olszyniec (<i>Wellersdorf</i>)	158
Rościce (<i>Rauszen</i>)	166
Sieniawa Żarska (<i>Schönwalde</i>)	169
Siodło (<i>Zedel</i>)	178
Surowa (<i>Syran</i>)	192
Włostów (<i>Nissmenau</i>)	203
Zatorze (<i>Seifersdorf</i>)	206
Złotnik (<i>Reinswalde</i>)	209
Żary (<i>Sorau</i>)	225
Ważniejsza literatura	249

TO JEST FRAGMENT KSIĄŻKI
WYDANEJ NAKŁADEM

AGENCJI WYDAWNICZEJ

Z CAŁĄ NASZĄ OFERTĄ WYDAWNICZĄ MOŻNA
ZAPOZNAĆ SIĘ NA STRONIE:

agencjawydaawniczapdn.pl

.....

..... OPOWIADAMY O HISTORII MIEJSC, RZECZY I LUDZI

..... DOKUMENTUJEMY, BY OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA

..... NASZE KSIĄŻKI DAJĄ WIEDZĘ I REFLEKSJĘ

agencjaPDN
wydaawnicza